

विविध पाटबंधारे विकास महामंडळांकडील सुधारित प्रशासकीय मान्यता प्रस्ताव, सिंचनक्षमता, सिंचित क्षेत्र यांची तपासणी करण्याकरीता स्थापन केलेल्या चितळे समितीने दिलेल्या अहवालातील ४२ सुधारणांच्या अंमलबजावणीसंदर्भात वरिष्ठ पातळीवरील अधिका-यांची समिती नेमण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग
शासन निर्णय क्र. संकीर्ण २०१४/(२४८/१४)/मोप्र-२
मंत्रालय, मुंबई-३२.
दि. २५ ,ऑगस्ट २०१४.

वाचा : शासन निर्णय, जलसंपदा विभाग, क्र.सुप्रमा २०१२/(७१८/२०१२)मोप्र-२ दि.३१ डिसेंबर २०१२.

प्रस्तावना:-

विविध पाटबंधारे विकास महामंडळांकडील सुधारित प्रशासकीय मान्यता प्रस्ताव, सिंचनक्षमता, सिंचित क्षेत्र यांची तपासणी करण्याकरीता डॉ. माधवराव चितळे, जलतज्ज्ञ तथा माजी सचिव, केंद्रीय जलसंसाधन मंत्रालय, नवी दिल्ली यांच्या अध्यक्षतेखाली विशेष चौकशी समिती संदर्भाधीन दि.३१.१२.२०१२ च्या शासन निर्णयान्वये नियुक्त करण्यात आली होती. सदर या समितीने त्यांचा अहवाल दि. १ मार्च २०१४ रोजी मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांना सादर केला असून या अहवालावर शासनातर्फे करावयाच्या कार्यवाहीचा मुद्देनिहाय कार्यपालन अहवाल दि.१४ जून २०१४ रोजी विधीमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांच्या पटलावर ठेवण्यात आला आहे.

सदर अहवालातील कार्यकक्षा क्र. ७ व ८ नुसार प्रकल्प ठरलेल्या मुदतीत व खर्चात पूर्ण करण्याकरीता उपाययोजना सुचविणे, सिंचनक्षेत्रात वाढ होण्याकरीता उपाययोजना सुचविणे यास अनुसरून समितीने त्यांच्या अहवालात विवरणपत्र ९/२ मध्ये एकूण ४२ सुधारणा सुचविलेल्या आहेत (सोबत परिशिष्ट-अ). या सुधारणांच्या अंमलबजावणीबाबत शासन स्तरावर वरिष्ठ पातळीवरील अधिका-यांची समिती नेमण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यास अनुसरून शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतलेला आहे.

शासन निर्णय :-

१. राज्यातील सिंचन विषयक तपासणीसाठी नेमलेल्या चितळे समितीच्या अहवालात प्रस्तावित करण्यात आलेल्या एकूण ४२ सुधारणांच्या अंमलबजावणीबाबत अपर मुख्य सचिव (नियोजन) यांच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे एक वरिष्ठ पातळीवरील अधिका-यांची समिती नियुक्त करण्यात येत आहे.

१. अपर मुख्य सचिव (नियोजन) - अध्यक्ष.
२. अपर मुख्य सचिव (वित्त) - सदस्य.
३. अपर मुख्य सचिव (महसूल) - सदस्य.
४. अपर मुख्य सचिव (कृषी व पणन) - सदस्य.
५. प्रधान सचिव (जलसंपदा) - सदस्य.
६. प्रधान सचिव (जलसंपदा, लाक्षेवि) - सदस्य.
७. प्रधान सचिव (जलसंधारण व रो.ह.यो.) - सदस्य.
८. प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) - सदस्य.
९. प्रधान सचिव (वने) - सदस्य.
१०. प्रधान सचिव (ग्रामविकास) - सदस्य.
११. सचिव (मदत व पुनर्वसन) - सदस्य.
१२. महासंचालक (Director General, MERI) महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था, नाशिक - सदस्य.
१३. मु. अ. (द.व प्र.) व स.स. - सदस्य सचिव.

२. सदर समितीची कार्यकक्षा पुढीलप्रमाणे राहील :-

- अ) प्रस्तावित सुधारणांपैकी ज्या सुधारणा केवळ एकाच विभागाशी संबंधित आहेत अशा सुधारणांबाबत संबंधित विभागाने आवश्यक ते धोरणात्मक निर्णय/शासन निर्णय त्यांच्या स्तरावर प्रसूत करण्याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचे संनियंत्रण करणे.
- ब) विशेष चौकशी समितीने त्यांच्या अहवालात विवरणपत्र ९/२ मध्ये प्रस्तावित ४२ सुधारणांची यादी दिलेली आहे. या सुधारणांची अंमलबजावणी एकापेक्षा अधिक विभागांशी निगडित आहे अशा सुधारणांबाबत निर्णय घेणे व अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करणे.

३. या समितीची कालावधी सहा महिन्यांचा असेल.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०८२५१५३२४४२३२७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(रा. ब. घोटे)
सहसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा.राज्यपालांचे सचिव.
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव.
- ३) सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.

- ४) सर्व मंत्रालयीन विभागाचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) सचिव, मुख्य सचिव कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
- ७) सचिव, संसदिय कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई
- ९) अपर मुख्य सचिव (नियोजन), मंत्रालय, मुंबई.
- १०) अपर मुख्य सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई.
- ११) अपर मुख्य सचिव (महसूल), मंत्रालय, मुंबई.
- १२) अपर मुख्य सचिव (कृषी व पणन), मंत्रालय, मुंबई.
- १३) प्रधान सचिव (जलसंपदा), मंत्रालय, मुंबई.
- १४) प्रधान सचिव (जलसंपदा, लाक्षेवि), मंत्रालय, मुंबई.
- १५) प्रधान सचिव (जलसंधारण व रो.ह.यो.), मंत्रालय, मुंबई.
- १६) प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता), मंत्रालय, मुंबई.
- १७) प्रधान सचिव (वने), मंत्रालय, मुंबई.
- १८) प्रधान सचिव (ग्रामविकास), मंत्रालय, मुंबई.
- १९) सचिव (मदत व पुनर्वसन), मंत्रालय, मुंबई.
- २०) महासंचालक (Director General, MERI) महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था, नाशिक.
- २१) सर्व कार्यकारी संचालक, पाटबंधारे विकास महामंडळे, ठाणे, पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, जळगाव.
- २२) सर्व मुख्य अभियंता व सहसचिव / सहसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- २३) निवड नस्ती, मोप्र-२, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

परिशिष्ट - अ

(सिंचनविषयक विशेष चौकशी समितीच्या अहवालातील विवरणपत्र ९/२)

अ.क्र.	प्रस्तावित सुधारणा
१	दूरसंवेदन तंत्राने राज्यातील मोठ्या, मध्यम व काही प्रतिनिधीक लघुपाटबंधारे धरणांमध्ये प्रत्यक्ष गाळांचे सर्वेक्षण करण्याचा समयबद्द कार्यक्रम राबवावा. (परि. ९.५.२)
२	बिगर सिंचन पाणीवापर सतत वाढत जाणार असल्यामुळे त्यावर १०० टक्के प्रक्रिया करण्याची जबाबदारी नगरपालिका व उद्योग यांचेवर टाकण्याचा कायदा करून त्याची कठोर अंमलबजावणी प्रथम प्राधान्याने तुटीच्या व अतितुटीच्या खो-यांमध्ये करावी (परि. ९.५.४, ९.१०)
३	लाभक्षेत्रातील संपूर्ण क्षेत्रातील विहिरींवरील पाणीपटटी आकारणी रद्द न करता केवळ पाणीवापर संस्थांकडे हस्तांतरित झालेल्या क्षेत्रातील विहिरीवरील पाणीपटटी आकारणी रद्द करावी. (परि. ९.७.१(ब))
४	लहान शेतक-यांना सिंचन सुविधा पुरवून सामाजिक न्याय प्रस्थापित करण्यामध्ये स्थानिकस्तरीय योजनांचा सहभाग विचारात घेता त्यांच्या उद्दिष्ट साध्यतेचे मूल्यमापन (Performance evaluation) करून आवश्यक त्या सुधारणा व देखभाल व दुरुस्ती करून त्यांचे फायदे लाभधारकापर्यंत करून पोहोचतील हे पाहणे गरजेचे आहे. (परि. ९.७.१(इ))
५	किमान मोठ्या प्रकल्पावर कालव्याने तसेच उपसा सिंचनाने मोठ्या प्रमाणावर बारमाही पिके घेतली जात आहेत त्यांच्या सिंचित क्षेत्राचे मापन दूरसंवेदन तंत्राने करून या तंत्राची उपयुक्तता तपासुन अशा प्रकारे केलेल्या मोजणीनुसार पाणीवापर आकारणी करण्याची सुधारित पद्दत व्यवहारात आणण्यासाठी आवश्यकता असल्यास कायदयात बदल करण्याची कार्यवाही सुरु करावी. (परि. ९.७.२)
६	महसूल व कृषी विभागामार्फत सध्या राज्याच्या सिंचित क्षेत्राची माहिती संकलनास जो अक्षम्य विलंब होत आहे. ही माहिती बिनचुक व वेळेवर करून संकलित होईल यावर काटेकोरपणे लक्ष देण्याची तातडीची गरज आहे. (परि. ९.७.३)
७	कोकण, अमरावती व मराठवाडा प्रदेशातील प्रकल्पांचा सखोल अभ्यास करून पाणीवापर कमी असण्याच्या कारणांचा शोध घेऊन त्यानुसार वितरण यंत्रणेत सुधारणा करणे, लाभक्षेत्र विकासाची कामे करणे, प्रकल्पांचे आधुनिकीकरण करणे यासारख्या आवश्यक त्या उपाययोजना केल्यास पाण्याचा वापर वाढून सिंचित क्षेत्रात वाढ हाईल. (परि. ९.८.२(क))

अ.क्र.	प्रस्तावित सुधारणा
८	राज्यातील प्रकल्पांच्या कालव्याची वहन क्षमता कशामुळे कमी झाली आहे याचा अभ्यास मेरी नाशिक मार्फेत करण्यात यावा. अस्तरीकरण केलेल्या कालव्यांचा व ते न केलेल्या कालव्यांमध्ये काही बदल करणे आवश्यक आहे काय, अस्तरीकरणाविना कालव्यातून होणारा पाझर कमी करण्यामध्ये अस्तरीकरण नेमके किती यशस्वी झाले आहे, याचाही अभ्यास होणे आवश्यक आहे. (परि १.८.२ (इ))
९	वितरण व्यवस्था निर्माण न करता अथवा ती निर्माण झाल्याची पुरेशी खात्री न करता केवळ साठवण क्षमता निर्माण झाली म्हणजे सिंचन क्षमता घोषित न करता यापुढे अशा वितरण व्यवस्था निर्माण झाल्याची पुरेशी खात्री झाल्याशिवाय सिंचन क्षमता घोषित करु नये. (परि. १.८.२(फ))
१०	शेततळयांव्दारे प्रत्यक्ष होणा-या सिंचित क्षेत्राचा हिशोब कृषी सहायकांकडे ठेवण्यात यावा म्हणजे त्यांच्या वास्तविक स्थितीची व उपयुक्ततेची पडताळणी करता येईल. (परि. १.९.३)
११	बिगरसिंचन पाणीवापरामध्ये इतर कारणांसाठी (घरगुती व औद्योगिक पाणीवापर सोडून) होणाऱ्या पाणीवापरांची फोड महामंडळांकडून मागवून त्याव्दारे पाण्याचा अवैध वापर होत नाही ना याची छाननी केली पाहीजे. याचा तपशीलवार हिशोब शासन प्रसिद्ध करीत असलेल्या वार्षिक अहवालात दिला पाहिजे. (परि. १.१०)
१२	"महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी अहवाल" या अहवालासाठी लागणारी आकडेवारी संकलित करण्याच्या पद्धतीत सुधारणा होण्याची आवश्यकता आहे. ग्रामीण क्षेत्राची गावपातळीवरील माहिती तलाठी व ग्रामसेवक यांचेकडून संकलित करता येईल, (लाभक्षेत्रातील विहीरी व स्थानिक स्तरीय -२५० हे.च्या आतील प्रकल्प) राज्यस्तरीय प्रकल्पांच्या कालव्यावरील व लाभक्षेत्रातील विहीरीवरील माहिती सिंचन व्यवस्थापन विभागाच्या शाखा अभियंत्याकडून गाववार संकलित करता येईल. शेततळयावरील गाववार सिंचित क्षेत्राची माहिती कृषी सहायकाकडून संकलित करता येईल. १०० ते २५० हे.दरम्यान स्थानिकस्तरीय प्रकल्पांची माहिती या प्रकल्पांवर सिंचन व्यवस्थापन यंत्रणा अस्तित्वात आल्यावर संबंधित शाखा अभियंत्याकडून गाववार संकलित करता येईल.) ताळुका स्तरावर ही माहिती नियत वेळेत संकलित करण्याची जबाबदारी तहसीलदारावर ठेवण्यात यावी.
१३	सिंचन स्थिती दर्शक अहवालात सद्यस्थितीत विभागनिहाय माहिती संकलित केली जाते. ही माहिती महामंडळनिहाय व मोठ्या व मध्यम प्रकल्पनिहाय दिली जावी. त्यात लघु प्रकल्पांचा जिल्हानिहाय व महामंडळनिहाय खोरे उपखोरेनिहाय गोषवाराही असावा. या अहवालामध्ये धरणांमध्ये पुढील वर्षासाठी किती पाणीसाठा राखीव ठेवला आहे याचा तपशील प्रकल्पवार घावा. तसेच बिगरसिंचन

अ.क्र.	प्रस्तावित सुधारणा
	पाणीवापरामध्ये इतर पाणीवापर या शीर्षकाली येणा-या पाणीवापराच्या तपशिलाचाही अहवालात समावेश करावा. (परि. १.५.७, १.९०, १.८)
१४	प्रकल्पांची वास्तविक किंमत (मूळ किंमत + भाववाढ) हीच प्रशासकीय मान्यता किंमत समजावी व त्यानुसार किंमतवाढ १५% पेक्षा जास्त असल्यासच सुप्रमा द्यावी (परि.२.६) केंद्रीय जल आयोग निकषांप्रमाणे
१५	सुप्रमा अहवालातील लाभव्यय गुणोत्तर काढताना झालेला खर्च भाववाढीसह अद्यावत करावा (परि.२.५)
१६	जलसंपदा विभागाची स्वतंत्र नियम संहिता असावी.
१७	जलसंपदा विभागाची उसिंयोसाठीची स्वतंत्र दरसूची असावी. कंत्राटदारामार्फत करावयाच्या कामाची स्वतंत्र यांत्रिकीसह करावयाच्या यांत्रिकी कामांपेक्षा वेगळी दरसूची असावी. (परि.२.२)
१८	जलसंपदा विभागाने प्रतिवर्षी दरसूचींवर आधारित भाववाढ निर्देशांक प्रसिद्ध करावा. (परि.२.२)
१९	प्रकल्प बांधकामाच्या विविध टप्यावर तांत्रिक परीक्षण (Technical Audit) करावे.
२०	प्रकल्पांची कामे पूर्ण झाल्यावर प्रकल्पाचे बांधकाम यंत्रणेकडून सिंचन व्यवस्थापन यंत्रणेकडे हस्तांतर करावयाची प्रक्रिया अधिक गतिमान करणे, पाणीवापर संरथांची निर्मिती, सिंचन व्यवस्थापन आस्थापनेची / सिंचन शाखांची निर्मिती करणे (परि. ३.३.अ १)
२१	प्रकल्प नियोजनामध्ये प्रकल्पाचे प्रत्यक्ष काम सुरु होण्यापूर्वी विविध प्रकारची कामे करावी लागतात. त्यामुळे हा कालावधी "पूर्वतयारी" कालावधी समजण्यात यावा. तसेच प्रकल्पाचे बांधकाम पूर्ण झाल्यानंतर प्रकल्पांचे लाभक्षेत्र विकसित होण्यासाठी काही कालावधी लागतो. अशा कालावधीस "परिवर्तन कालावधी" संबोधणे (परि. ३.२.४), (परि. ७.४.२)
२२	सामाजिक तत्वावर काढलेले लाभ-व्यय गुणोत्तर जरी मापदंडात बसणारे वाटले तरी उपसा योजनेच्या वित्तीय चालू व्यवस्थेच्या दृष्टीने आवर्ती खर्च व पाणीपट्टी वसुलीची आश्वासक व्यवस्था यावर उपसा सिंचन योजनांची आर्थिक तोंडमिळवणी व व्यावहारिक शाश्वती निर्भर आहे. त्यामुळे यापुढील काळात नव्याने उपसा सिंचनास मंजुरी देण्याअगोदर व्यावहारिक दृष्टीने वित्तीय संतुलनाची काटेकोरपणे तपासणी करणे आवश्यक ठरते. "उपसा सिंचन योजनेची सफलता ठरवीत असताना त्यावर होणारा विजेचा प्रत्यक्ष खर्च (सवलतीचे विशेष

अ.क्र.	प्रस्तावित सुधारणा
	दर न घेता) विचारात घ्यावा. (परि. ५.३.१)
२३	पंपाच्या व उद्भरण नलिकांची दुरुस्ती व ठराविक कालावधीनंतर त्या बदलण्यासाठी स्वतंत्र घसारा निधीची तरतुद अंदाजपत्रकात ठेवावी व त्यानुसार अंतर्गत आर्थिक प्रताव्याचा दर काढावा (परि. ५.३.१)
२४	प्रकल्पग्रस्तांना शासकीय खर्चाने उपसा योजना करून देण्यापेक्षा त्यांच्या पाणी वापर संस्था स्थापन करून लहान उपसाद्वारे पाणी पुरवठा करण्यास प्रोत्साहन देणे इष्ट राहील (परि. ५.६.०)
२५	उपसा सिंचन योजनांचे नियोजन, संकल्पन, व्यवस्थापन, त्यांचा लाभक्षेत्र विकास, पाणीपट्टीची आकारणी लाभधारकांचा सहभाग, योजनांचे सामाजिक व आर्थिक पैलू याबाबत "उपसा सिंचन योजनांची संहिता (Manual)" असण्याची नितांत गरज आहे. जलसंपदा विभागाने याबाबत ठोस निर्णय घ्यावा (परि. ५.१२.४)
२६	राज्यातील जलसंपदा प्रकल्पांच्या गुण नियंत्रणासाठी प्रचलित विनिर्दिष्टे जुनी झाली असून स्वतंत्र विनिर्दिष्टे नव्याने करणे आवश्यक आहे. (परि ६.४.१)
२७	राज्यातील विविध धरणांवर बसविण्यात आलेली व सद्यस्थितीतील बंद असलेली उपकरणे तात्काळ सुस्थितीत आणण्यात यावीत. या उपकरणांच्या रचनेत सुधारणा करण्याची गरज आहे का याचा अभ्यास झाला पाहिजे. (परि ६.४.१)
२८	धरण सुरक्षितता संघटनेच्या अहवालानुसार करावयाच्या सुधारणा व त्यावर संनियंत्रण ठेवण्यासाठी महासंचालक मेरी यांचे अध्यक्षतेखाली कायम स्वरूपी समिती नेमावी. धरणावरील उपकरणातील सुधारणा व उपयुक्तता वाढविणे. (परि ६.४.२)
२९	कोलग्राऊट बांधकामाबाबत एक प्रशिक्षण वर्ग मअप्रप्र (META) नाशिक या संस्थेमध्ये चालू करावा व असे प्रशिक्षण घेतलेल्या व तसे प्रमाणपत्र असलेल्या तांत्रिक कर्मचा-यांनाच (अधीक्षक अभियंता ते तांत्रिक सहायक) कोलग्राऊट मेसनरी बांधकामाच्या देखरेखीसाठी व गुण नियंत्रणासाठी नेमण्यात यावे. (परि ६.४.५)
३०	प्रकल्पाचे काम विहित मुदतीत व खर्चात होण्याच्या दृष्टीने प्रकल्पांचे नियोजन व व्यवस्थापन योग्य पद्धतीने करणे, प्रकल्प निर्मितीच्या नियोजनाच्या टप्यापासुनच (Project Formulation Stage) PERT आणि CPM पद्धतीने नियोजन करणे, प्रकल्पाचे नियोजन केवळ प्रकल्पाचे बांधकाम CPM पद्धतीने करण्यापर्यंतच मर्यादित न करता त्याचा कालावधी हा प्रकल्पापासून ते सिंचनाचा लाभ सुरु

अ.क्र.	प्रस्तावित सुधारणा
	होईपर्यंतच्या क्रियेचाही (Activity) अंतर्भूव करणे (परि. ७.४.३)
३१	पंचवार्षिक योजनेमध्ये गुंतवणुकीसाठी जी मर्यादा दिलेली आहे त्या मर्यादेनुसार ठरलेल्या कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्यात यावी. पंचवार्षिक योजनेत नमूद केलेल्या प्रकल्पांव्यतिरिक्त इतर नवीन योजना हाती घेण्यात येऊ नयेत. असे केल्यास निधीच्या वितरणातील विरळता (Thin spreading) कमी होऊन प्रकल्प लवकर पूर्ण होऊ शकतील (परि. ७.४.४)
३२	मोठ्या प्रकल्पांची कामे टप्पे पाडून घटक प्रकल्प समजून पूर्ण करणे, ज्या प्रकल्पांची सिंचनक्षमता १ लक्ष हेक्टर पेक्षा जास्त आहे किंवा प्रकल्पाचा पाणीवापर हा १ BM ^३ पेक्षा जास्त आहे अशा प्रकल्पांना "विशाल प्रकल्प" म्हणून संबोधण्यात यावे (परि. ७.४.६)
३३	बिगर सिंचनासाठी झालेली गुंतवणूक स्वतंत्रपणे दर्शविण्यात यावी. प्रकल्पाचा पाणी वापर हा सिंचन व बिगर सिंचन अशा दोन्ही प्रयोजनांसाठी होत असल्यास भांडवली खर्चाची आवश्यक ती फोड देऊन वेगवेगळी दर्शविण्यात यावी. (परि. ७.४.७)
३४	प्रकल्पाच्या पाण्याचा वापर बिगर सिंचनासाठी झाल्यामुळे अशा पाणीवापरापोटी कपात होणारी सिंचनक्षमता ही प्रकल्पीय सिंचनक्षमतेमधून कपात करणे आवश्यक आहे. अशी कार्यवाही न झाल्यामुळे निर्मित सिंचनक्षमता ही अवास्तव वाढलेली दिसते. त्यामुळे प्रकल्पांची सिंचनक्षमता सुधारित करणे (परि. ७.४.७)
३५	प्रकल्पास आवश्यक त्या वैधानिक / इतर विभागांच्या मान्यता घेणे या प्रयोजनासाठी महामंडळ कार्यालयात स्वतंत्र कक्ष निर्माण करणे बाबत (परि. ७.४.८)
३६	सामाजिक शास्त्रज्ञ / सामाजिक संस्था / अशासकीय सेवाभावी संस्था यांची मदत प्रकल्पाचे पुनर्वर्सन, पाणी वितरण संस्था निर्मिती यासाठी घेणे (परि. ७.४.९ (२))
३७	प्रकल्पांचे समाप्ती अहवाल/पूर्णत्व अहवाल तयार करणे. प्रकल्पाच्या इतिहासाचे लिखाण करणे व त्याच्या पुढील घटनांचा वेध घेणे अशा प्रयोजनासाठी कायमची व्यवस्था म्हणून प्रत्येक महामंडळात एक स्वतंत्र कक्ष निर्माण करणे (परि. ७.४.९ (३))
३८	प्रकल्प सर्वेक्षणासाठी स्वतंत्र आस्थापना असावी व सर्वेक्षणाच्या यंत्रणेवर लाभधारकांच्या प्रबोधनाची जबाबदारी असावी (परि. ७.४.९ (३))
३९	सर्व पाटबंधारे विकास महामंडळाने तेथील वेगळी प्रादेशिक गरज लक्षात घेऊन बांधकामाचे, सिंचनाच्या नियोजनाचे व व्यवस्थापनाचे

अ.क्र.	प्रस्तावित सुधारणा
	परिस्थितीनुरूप कामाच्या सोयीसाठी स्वतःचे विनियम तयार करणे आवश्यक आहे.
४०	महामंडळाची व्यापकता व सामुहिकता साध्य होण्यासाठी महामंडळ रचनेत असलेली पदे उदा. नामवंत अर्थ संरथेचे प्रतिनिधित्व करणारे अशासकीय सदस्य, तसेच विधानसभा व विधानपरिषदेचे प्रतिनिधित्व करणारे सदस्य, यांची नियुक्ती होणे आवश्यक आहे. सभेसाठी आवश्यक कमीत कमी गण संख्या (Quorum) ठरविणे आवश्यक आहे. नियामक मंडळाची नियमित ठराविक वेळेत बैठक होऊन सर्व सदस्य सहभागी होतील अशी रचना असावी.
४१	महामंडळे स्वावलंबी होण्यासाठी घेतलेले महसूल उदा. मत्स्य व्यवसाय विक्री व्यवस्थापन, जलविद्युत प्रकल्पासाठी पाणी वापरावयाच्या प्रमाणात स्वामित्व शुल्क वसुल करणे, तसेच पाण्यासाठी घावयाचे सर्व शुल्क (शेती, उद्योग व नागरी) प्राप्त होणारा महसूल महामंडळाकडे जमा होणे, सिंचनाची व बिगरसिंचनाची पाणीपट्टी महामंडळाकडे जमा होणे आवश्यक आहे. त्यातून या बाबतीतील स्थानिक उपक्रमशिलतेला वाव मिळेल. राज्यभर सर्वत्र एकच शुल्क असण्याची गरज नाही.
४२	पाणीवापर कुशलतेने होण्यासाठी सिंचनाच्या आधुनिक पद्धतीचा त्या त्या भौगोलिक क्षेत्राच्या गरजेनुसार तौलनिक प्राधान्याने वापर होणे आवश्यक आहे. त्यासाठी प्रत्येक महामंडळाने ठिबक सिंचन पद्धती, डिफ्युजर सिंचन पद्धती, तुषार सिंचन पद्धती, बंद नळयामधून पाण्याचे वितरण, घनमापन पद्धतीने पाणीवापर हा हवामानानुसार उपखोरेनिहाय इष्ट पीकरचना या बाबतची मार्गदर्शक तत्वे ठरवून त्या प्रमाणे त्यांच्या तरतुदी नवे प्रकल्प अथवा यापुढे हाती घ्यावयाचे सिंचन आधुनिकीकरण प्रकल्प यात करायला हव्यात.